

Ключевые слова: экономическая безопасность, долговая безопасность, бюджетный дефицит, государственный долг, внутренний долг, внешний долг.

Strichak G.V., Lech G.A. Problems of maintenance of national debt

The analysis of researches and publications is conducted in relation to a national debt; importance of management a national debt is considered for the financial policy of the state, so prospects of forming and development of national economy; certainly influence of national debt on the economy of Ukraine; essence of national debt is explained and the analysis of floating debt of Ukraine is conducted; investigational necessity of leadthrough of effective policy of economic security.

Keywords: economic security, promissory safety, budgetary deficit, national debt, internal debt, external debt.

УДК 330.101.2

Аспір. Я.О. Топільницька¹ – Львівська державна фінансова академія

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Простежено еволюцію поглядів вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо природи інтелектуального капіталу, на основі чого визначено її власне бачення. Розширено класифікаційні ознаки інтелектуального капіталу. Досліджено структуру інтелектуального капіталу та визначено умови перетворення інтелектуального потенціалу в інтелектуальний капітал.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, види інтелектуального капіталу, інтелектуальний потенціал.

Постановка проблеми. У процесі становлення нової, "інтелектуальної" економіки головними факторами економічного зростання, визначальними чинниками утримання гідних конкурентних позицій держави на світових ринках постають креативні здібності людини, знання та інтелектуальні ресурси. Питання зміни співвідношення матеріального виробництва на користь нематеріального стали об'єктом багатьох наукових досліджень. Над їх вирішенням працювали В. Іноземцев, А. Нікіфоров, І. Мойсеєнко та ін. Проте серед учених-дослідників немає єдиної думки щодо дефініції "інтелектуального капіталу", не приведено узгодженості цієї категорії з іншими соціально-економічними категоріями, постає проблема подальшого розроблення питань ефективності використання інтелектуального капіталу. Усе це актуалізує тему дослідження, обумовлює вибір мети та завдань цього дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення сутнісної характеристики та структури інтелектуального капіталу, дослідження взаємозв'язку категорій інтелектуальний капітал та інтелектуальний потенціал.

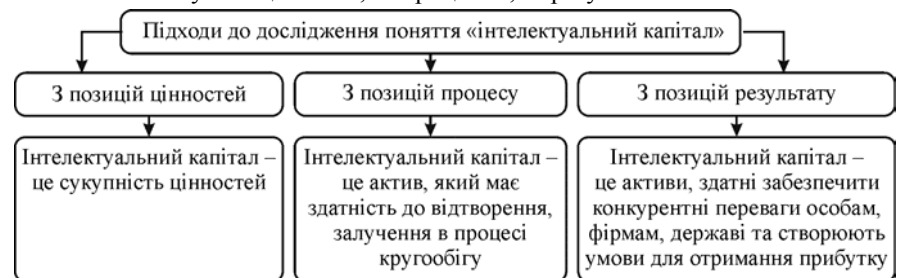
Виклад основного матеріалу. Теоретичний базис інтелектуального капіталу є здобутком представників класичної школи економічної теорії. Один із її засновників, В. Петті неодноразово наголошував на "цінності населення" у нагромадженні багатства, особливим завданням держави вважав виховання обдарованих, непересічних людей.

Більш детально інтелектуальні здібності людини на їх вплив на рівень економічного розвитку досліджував А. Сміт. У праці "Дослідження про при-

роду і причини багатства народів" людей інтелектуальної праці він виділяє в окремих клас і стверджує, що інтелектуальна праця відіграє головну роль у розвитку країни. Знання, набуті в процесі навчання і трудової діяльності, учений уподібнює капіталу: "Придбання таких здібностей, враховуючи також утримання їх володаря під час його виховання, навчання або учнівства, становлять основний капітал, який немов реалізується у його особистості", – пише Сміт [1, с. 409].

Теорія А. Сміта набула подальшого розвитку у працях Д. Рікардо та Дж. С. Мілля, які вказували на тісний зв'язок кількості виробленої продукції та якості знань, наголошували, що будь-яке розширення технічних знань, будь-яке досконале застосування предметів, засобів праці та сил природи дає змогу за однакової інтенсивності праці виробляти більшу кількість продукту [2, 3]. Вагомий внесок у розвиток теорії інтелектуального капіталу здійснив А. Маршал. У своїй праці "Принципи аналітичної економії", поряд з традиційними факторами виробництва, якими є земля, праця, капітал, учений виділив четвертий, який назвав "організацією". Під організацією він розумів сукупність знань, що забезпечують ефективну організацію землі, праці та капіталу [4, с. 285]. Своєрідним "трампліном" для подальшого просування вперед А. Маршал вважав освіту, і наголошував на необхідності фінансової підтримки обдарованих дітей, аргументуючи це тим, що "економічна вигода від використання одного великого промислового відкриття цілком достатня для покриття витрат для цілого міста" [4, с. 290].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, поняття інтелектуального капіталу в науковому обігу не вживалося. Вперше його використав Дж. Гелбрейт у 1969 р. у листі до М. Калецькі. Проте як наукову економічну категорію його почали досліджувати лише у 90-х роках, що зумовило істотні відмінності у трактуванні суті. Аналіз літературних джерел із цієї проблематики дозволив виділити три підходи до трактування суті інтелектуального капіталу – за цінністю, за процесом, за результатом.

Рис. 1. Підходи до визначення поняття "інтелектуальний капітал"

Прихильники першого підходу розглядають "інтелектуальний капітал" як сукупність цінностей. Так, В. Садовський і Є. Стеценко під інтелектуальним капіталом розуміють знання, навички, досвід, які є невід'ємними від їх носія – людини [5]. Л. Іноземцев стверджує, що інтелектуальний капітал – це інформація та знання – специфічні за своєю природою і формою участі у виробничому процесі чинники [6, с. 340]. Ми вважаємо такі визначення неповними,

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА

оскільки віднесення до складу інтелектуального капіталу лише знань та інформації залишає поза увагою інші його компоненти – створені людьми засоби, що використовуються у процесі інтелектуальної праці. Тому вважаємо, що більш повне визначення цієї категорії у межах такого підходу дає Б. Леонт'єв, який розглядає це поняття як вартість усіх наявних інтелектуальних активів, враховуючи інтелектуальну власність, природні та надбані розумові здібності й навички, а також нагромаджені бази знань і корисні відносини з іншими суб'єктами [7]. Таким чином, із позиції сукупності цінностей, інтелектуальний капітал – це актив, що володіє здатністю приносити дохід.

У межах другого підходу категорію "інтелектуальний капітал" розглядають як актив, що має здатність до відтворення, залучення в процесі кругообігу. З такої позиції сутність цієї категорії розглядають А. Василик, Л. Едвінсон та ін. Василик А. твердить, що інтелектуальний капітал – це авансована інтелектуальна вартість, що в процесі свого обігу та кругообігу приносить додаткову вартість [8]. Л. Едвінсон зазначає, що інтелектуальний капітал – це знання, яке можна конвертувати у вартість, перетворити на прибуток та оцінити [9].

Представники третього підходу розглядають цю категорію як результат. Е. Брукінг під інтелектуальним капіталом розуміє нематеріальні активи, які слугують підґрунтям існування та конкурентних переваг підприємства [7]. Д. Клейн і Л. Прусак під терміном "інтелектуальний капітал" розуміють інтелектуальний матеріал, який формалізований, зафіксований і використовується для виробництва більш цінного майна [10]. Таким чином, сутність інтелектуального капіталу як результату полягає у його здатності до забезпечення конкурентних переваг конкретним особам, підприємствам, державі та створення умов для отримання прибутку.

Отже, "інтелектуальний капітал" – це надзвичайно складна та багатоаспектна економічна категорія, яка досліджується з позицій цінностей, процесу та результату. Проаналізувавши наведені вище визначення, ми прийшли до висновку, що "інтелектуальний капітал" – це сукупність різного роду інтелектуальних цінностей, що в процесі свого обігу та кругообігу приносять додаткову вартість та забезпечують конкурентні переваги особі, підприємству чи державі. Інтелектуальний капітал – це один із різновидів капіталу, що має відповідні ознаки і відтворює характерні лише йому специфіку та особливості [11, с. 15]. Основними його ознаками є те, що [12]:

- формування інтелектуального капіталу потребує певних фінансових, трудових та матеріальних витрат у часі та просторі;
- створений та функціонуючий інтелектуальний капітал приносить додану вартість;
- об'єктивними є якісні та кількісні відмінності між залученим та реалізованими інтелектуальними ресурсами у створенні інновацій та використанні інтелектуального потенціалу.

Інтелектуальний капітал, так само як і фізичний, генерує у собі потік цінностей, приносить додану вартість, так само як і фізичний, вимагає вкладень ресурсів, зазнає морального зносу, має потребу в реновації, однак істотно відрізняється від фізичного. Головними особливостями інтелектуального капіталу є те, що [13]:

- інтелектуальний капітал не має матеріальної природи;
- не має фізичного зносу, тобто не амортизується в процесі використання, а навпаки, втрачає свою вартість саме від того, що не використовується;
- інтелектуальний капітал оцінюється за допомогою як вартісних, так і неwartісних, як кількісних, так і якісних показників;
- інвестиції в інтелектуальний капітал забезпечують його власнику одержання більшого доходу, ніж вкладення в матеріальні активи.

Визначальна особливість інтелектуального капіталу полягає в тому, що ним володіє не лише підприємець, але й найманий персонал. Інтелектуальний капітал виникає внаслідок взаємодії людей, людей та інформаційних ресурсів, а також людей і елементів фізичного капіталу в процесі виробництва. Він містить у собі все, що знає організація. Це можуть бути ідеї, різні типи знань, інновації, ноу-хау, знання, якими володіють співробітники організації, база знань організації, електронна мережа й база даних на її основі, співробітництво із клієнтами, тобто все, що дає змогу реагувати на зміну ринкової кон'юнктури швидше за конкурентів. Отже, інтелектуальний капітал – це сукупність явних і неявних знань, які організація може перетворити в прибуток.

Так само, як існує різноманітна кількість визначень інтелектуального капіталу, дискусійним є питання видів інтелектуального капіталу. Обґрунтувавши суперечності у розкритті структури інтелектуального капіталу у багатьох авторів відсутністю класифікаційних ознак, які б дозволили виділити у загальній кількості його елементів деякі однорідні сукупності, О. Кендехов пропонує такі класифікаційні ознаки інтелектуального капіталу: за роллю у виробничо-господарському процесі, за типами, належністю і використанням у виробничо-комерційній діяльності [14].

За значенням у виробничо-господарському процесі інтелектуальний капітал можна поділити на:

- основний (знання, кваліфікація і досвід співробітників, торгові марки, ліцензії, патенти, клієнтура, контракти, портфель замовлень);
- забезпечувальний (організаційна структура, корпоративна культура, ціннісні настанови, психометричні здатності й лояльність персоналу).

За типами цей капітал є: персоніфікованим; інфраструктурним; клієнтським; марочним; формалізованою інтелектуальною власністю. Кожен з названих типів містить відповідні види інтелектуального капіталу:

- персоніфікований – пов'язані з роботою знання й уміння, творчі здібності, освіту, професійну кваліфікацію, лояльність, ціннісні настанови і психометричні характеристики персоналу;
- інфраструктурний – інформаційні технології, організаційна структура, філософія управління, корпоративна культура і ділова співпраця);
- клієнтський – відносини з покупцями, контракти, портфель замовлень, франшизи та ліцензійні угоди;
- марочний – торгові марки, товарні знаки, корпоративна марка (ім'я) і марка обслуговування;
- формалізована інтелектуальна власність – патенти, авторське право, виробничі секрети, оригінальне програмне забезпечення, "ноу-хау", права на дизайн і бази даних.

За належністю інтелектуальний капітал буває:

- *невідчужуваний* – що не може бути відділеним від його носія, скопійованим та перенесеним до іншої особи (знання, досвід, навички, творчі здібності, ціннісні настанови і лояльність);
- *відчужуваний* – той, який може бути скопійований, проданий і (або) перенесений до іншої особи чи організації (ліцензія, патент, торгова марка, програмне забезпечення і бази даних) [15-17].

За використанням у виробничо-комерційній діяльності інтелектуальний капітал поділяють на той, що перебуває у використанні, у розвитку (просування нової торгової марки), у резерві або на консервації.

Пропонуємо розширити запроповану градацію ознак інтелектуального капіталу іншими класифікаційними ознаками, а саме (рис. 2):

- за формою власності (приватний, колективний, державний);
- за джерелами формування (власний, залучений, змішаний).

Ці класифікаційні ознаки не є вичерпними, їх можна доповнювати іншими ознаками, враховуючи завдання і цілі, які при цьому вирішуються.

Рис. 2. Види інтелектуального капіталу

Однією з головних проблем, яка виникає під час вивчення інтелектуального капіталу, є визначення його структури. Системного підходу щодо визначення структури інтелектуального капіталу немає, хоча більшість дослідників виділяють людський, організаційний (структурний) та споживчий капітал (табл.).

- людський (особистий) капітал – знання, навички, досвід, ноу-хау, творчі здібності, креативний спосіб мислення, моральні цінності, культура праці,

ставлення до роботи і до клієнтів тощо [7]. Це знання, що їх працівники, „забирають” із собою, коли вони звільняються з підприємства [13]. Це сума інтелектуальних активів на рівні персоналії, колективних та інституціональних активів (підприємства загалом), а також інтелектуальної власності відповідного рівня (персональної та колективної). Таким чином, людський капітал формується як складова таких елементів:

Табл. Підходи до формування структури інтелектуального капіталу

Автор	Елементи інтелектуального капіталу
Е. Брукінг	- людський капітал (знання та досвід персоналу); - ринковий капітал (клієнтські взаємозв'язки, договори та контракти); - інтелектуальна власність (патенти, торгові марки, авторські права, що були виготовлені працівниками, але знаходяться у власності фірми, яка має повне право на їх використання); - інфраструктурний капітал (філософія управління фірми, її культура та бізнес-традиції)
К.-Е. Свейбі	- зовнішня структура (тісні взаємовідносини між підприємством та іншими суб'єктами ринку); - внутрішня структура (культура та традиції фірми, а також комп'ютери, інформаційні мережі, засоби зв'язку та технології, які безпосередньо використовують працівники у своїй роботі); - індивідуальна компетентність (властивість індивіда до певних дій у найрізноманітніших ситуаціях) [3].
О. Панкрухін	- клієнтський капітал (імідж, бренди, торгові марки, взаємозв'язки, що сприяють налагодженню та зміцненню клієнтських взаємовигідних стосунків); - організаційний капітал (об'єктивно діючі фактори та умови, що впливають на формування інтелектуального капіталу на певній визначеній території, зокрема: правові норми, інституціональні складові науки та освіти, капіталізація компаній, соціальні інститути, технології, технічне і програмне забезпечення, інтелектуальна власність, корпоративна культура); - людський капітал [3].
Ю. Гава	- людський капітал (знання, навички, уміння, досвід, творчі здібності працівників, їхнє вміння працювати та приймати рішення в конкретних ситуаціях, створювати імідж фірми та будувати стратегічні й тактичні цілі); - технологічний капітал (способи організації виробництва, способи управління ним, технології виробництва, технології соціокультурних взаємовідносин, логістичні зв'язки) [3].
А.С. Никифоров	Людський інтелект (креативні та підприємницькі здібності); штучний інтелект (забезпечення створення, оброблення та передачі інформації, забезпечення інтелектуальної діяльності; інтелектуальні продукти (здатність створювати нове знання)

$$LK = \sum Pi + KK + IB,$$

де: P_i – характеристики активів людини: $i = 1...3$ (1 – психологічні характеристики, 2 – професійні навички (компетенції), 3 – соціальні характеристики (ефективність праці, її напруженість, інтенсивність тощо)); KK – ключові компетенції, індивідуальні та колективні, сформовані на основі бізнес-процесів; IB – інтелектуальна власність (індивідуальна та колективна).

- організаційний (структурний) капітал – патенти, ліцензії, ноу-хау, програми, товарні знаки, промислові зразки, технічне й програмне забезпечення, організаційна структура, корпоративна культура, комп'ютерні та адміністративні системи тощо [7]. Це знання, що залишаються усередині фірми [13]. Під організаційним капіталом будемо розуміти структуру управління виробництвом та збутом продукції і знань. До структурних активів відносять: оргструктуру господарських систем (ОС), організаційну культуру (ОГК), структуру бази знань (СБЗ), структуру компетенцій (СУК) тощо.

$$OK = OC + ОГК + СБЗ + СУК.$$

- споживчий (інтерфейсний, маркетинговий) капітал – включає зв'язки з економічними контрагентами (постачальниками, споживачами, посередниками, кредитно-фінансовими установами, органами влади, споживачами та ін.), інформацію про економічних контрагентів, історію відносин з ними, торговельну марку (бренд) [18].

Представлені підходи до поняття "інтелектуальний капітал" та тлумачення його структури дають змогу відобразити різносторонність досліджень та необхідність методологічних і методичних узагальнень використання його структури та потенціалу. Теорія інтелектуального потенціалу дає змогу сформувати інтелектуальний капітал підприємства як чинник його розвитку, оптимізувати менеджмент, знизити ступінь ризику, підвищити обґрунтованість і оперативність управлінських рішень, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності і стійкості розвитку.

Никифоров Ю. визначає інтелектуальний потенціал економічних систем як можливість здійснення інноваційного розвитку на основі раціонального використання інтелектуальних ресурсів [12, с. 6]. В економіці ресурси і потенціал поняття пов'язані, але не тотожні. Ресурси становлять потенціал за умов певної структури, повноти їх використання та якості, що відповідає технології виробництва визначеної продукції та попиту на неї, тобто взаємодії зі зовнішнім оточенням [12, с. 3]. Таким чином, у трактуванні інтелектуального потенціалу виділяють такі ознаки:

- можливість реалізації інноваційних економічних процесів за рахунок використання інтелектуальних ресурсів [19, с. 3];
- формування конкурентних переваг за рахунок використання інтелектуальних авуарів [18];
- невичерпне джерело формування творчих новацій, потужний чинник розвитку й удосконалення бізнес-діяльності, ефективний засіб завоювання ринку товарів і послуг, а також лідерства у конкурентному середовищі [19].

Інтелектуальний потенціал пропонують розглядати як систему з властивими їй елементами, зв'язками і властивостями та системою забезпечення [18]. З теоретичного погляду, інтелектуальний потенціал означає можливість досягнення мети, а інтелектуальний капітал – засіб її досягнення [19], отже, інтелектуальний капітал – це ефективно використаний інтелектуальний потенціал. Місце інтелектуального капіталу у господарському процесі будь-якої організації можна показати за допомогою моделі (рис. 3). Інтелектуальний капітал у загальному випадку характеризує систему знань, умінь, документів та відносин, які можуть стати джерелом доходу для людини чи організації [12].

Рис. 3. Взаємозв'язок категорій інтелектуального капіталу, потенціалу та інновацій

Висновки. Інтелектуальний капітал – це одна із найскладніших економічних категорій, яку досліджують з позицій цінностей, процесу та результату. Якщо підсумувати всі означення капіталу, то можна визначити загальні властивості інтелектуального капіталу, які зводяться до таких узагальнень:

- 1) капітал виступає як економічна категорія і за своїм соціально-економічним змістом не є майном;
- 2) капітал має вартісну оцінку і є "самозростаючою" вартістю;
- 3) капітал існує лише за певних соціально-економічних умов, властивих ринковому середовищу;
- 4) капітал розглядається як авансована вартість і після завершення кругообігу повертається з додатковим доходом;
- 5) капітал є частиною багатства підприємця і може бути інновацією;

На основі дослідження ми зробили висновок, що "інтелектуальний капітал" – це сукупність різного роду інтелектуальних цінностей, які в процесі свого обігу та кругообігу приносять додаткову вартість та забезпечують конкурентні переваги особі, підприємству чи державі. Інтелектуальний капітал можна розглядати як різновид капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і водночас відтворює характерні лише для нього специфіку та особливості.

Інтелектуальний капітал потрібно відрізнити від такого поширеного в економічній науці поняття, як "інтелектуальний потенціал". З теоретичного погляду, інтелектуальний потенціал означає можливість досягнення мети, а інтелектуальний капітал – засіб її досягнення, отже, інтелектуальний капітал – це ефективно використаний інтелектуальний потенціал.

Підвищення ролі і значення інтелектуального капіталу у формуванні економіки нового типу визначає напрямки подальших досліджень, що стосуються визначення елементного складу інтелектуального капіталу, розробки методики і методів оцінки інтелектуального капіталу та інтелектуального потенціалу підприємства, вимірювання інтелектуального капіталу і його результатів, оцінки його вкладу у виробничий процес і можливість включення у стратегічне та оперативне управління.

Література

1. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Изд-во "Наука". – 1992. – 572 с.
2. Рикардо Д. Сочинения / Д. Рикардо. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1995. – 360 с.

3. Милль Дж.С. Основы политической экономии / Дж. С. Миль. – М. : Изд-во "Прогресс". – 1980. – Т. 1. – 496 с.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Изд-во "Прогресс-Универс". – 1993. – Т. 1. – 415 с.
5. Городянська Л.В. Управління інтелектуальним капіталом і забезпечення підприємств інтелектуальними ресурсами / Л.В. Городянська // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2008. – № 1. – С. 127-132.
6. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества / В.Л. Иноземцев. – М. : Изд-во "Fcfdemia-Наука", 1998. – 640 с.
7. Ілляшенко С. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С. Ілляшенко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2008. – № 11. – С. 16-26.
8. Василик А. Система чинників формування та розвитку інтелектуального капіталу в Україні / А. Василик // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 39-43.
9. Орлова Т. Интеллектуальный капитал: понятие, сущность, виды / Т. Орлова // Проблемы теории і практики управління. – 2008. – № 4. – С. 109-118.
10. Гава Ю.В. Інтелектуальний капітал – шлях до економічного зростання України / Ю.В. Гава // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 4. – С. 129-134.
11. Мамонтова Н.А. Управління вартістю інтелектуального капіталу: теорія і практика / Н.А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 12 (102). – С. 13-18.
12. Никифоров А.Є. Інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал: критерії розмежування / А.Є. Никифоров // Проблеми науки. – 2011. – № 6. – С. 2-6.
13. Терон І.В. Інтелектуальний капітал як основне джерело багатства в постіндустріальному суспільстві / І.В. Терон // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 90-94.
14. Башнянин Г.И. Экономическое измерение: структура, принципы, функции / Г.И. Башнянин. – Львов : Изд-во "Світ", 1994. – 248 с.
15. Pietruszka-Ortyl A. Proces zarzadzania kapitałem intelektualnym organizacji / A. Pietruszka-Ortyl // Przegląd organizacji 6/2004. – С. 11-15.
16. Глухов В.В. Экономика знаний / В.В. Глухов. – СПб. : Изд-во "Питер". – 2003. – 528 с.
17. Роос И. Интеллектуальный капитал. Вы можете управлять тем, что можете измерить / И. Роос // Маркетинг. – 1998. – № 3. – С. 67-72.
18. Мойсеєнко І.П. Управління інтелектуальним потенціалом / І.П. Мойсеєнко : монографія. – Львів : Вид-во "Аверс", 2007. – С. 142-149.
19. Гадзало А.Я. Значення інтелектуального потенціалу в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів / А.Я. Гадзало // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 8. – С. 138-142.

Топильницька Я.А. Суть и значение интеллектуального капитала

Прослежена еволюція взглядов отечественных и зарубежных исследователей о природе интеллектуального капитала, на основе чего определено ее собственное видение. Расширены классификационные признаки интеллектуального капитала. Исследована структура интеллектуального капитала и определены условия преобразования интеллектуального потенциала в интеллектуальный капитал.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, виды интеллектуального капитала, интеллектуальный потенциал.

Topilnytska Ya.O. The essence and importance of intellectual capital

The evolution of views of domestic and foreign researchers on the nature of intellectual capital on the basis of which defined its own vision. Extended classification features of intellectual capital. The structure of intellectual capital and the conditions of transformation of the intellectual potential of intellectual capital.

Keywords: intellectual capital, types of intellectual capital and intellectual potential.

УДК 336.77

Здобувач Ю.В. Шушкова¹ – Львівська КА

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто інституційну структуру фінансової системи вітчизняної економіки. Висвітлено основні риси процесу становлення вітчизняного інституційного фінансового сектору. Досліджено формування вітчизняних інституцій в умовах переходу до ринкової економіки.

Ключові слова: інституційна структура, інституції, фінансова система, фінансовий сектор, вітчизняна економіка, національна економіка.

Вступ. Інституційні засади формування та розвитку фінансово-економічних систем є головними в економічній теорії та господарській практиці. Деякі аспекти інституційної динаміки і розвитку відповідних явищ у суспільстві та фінансовій сфері досліджували вчені-економісти і науковці: Дж. Коммонс, М. Кондратьєв, Ф. Ліст, К. Маркс, К. Менгер, Ф. Хайєк, Й. Шумпетер та ін. Особливу роль інституційним чинникам в економічному розвитку суспільства відводили у своїх працях Т. Веблен, Г. Мінз, У. Мітчел та ін. На сучасному етапі розвитку економічних відносин інституційні основи висвітлено в наукових дослідженнях Д. Ачемоглу, Г. Беккера, Дж. Б'юкенена, Дж. Гелбрейта, А. Грайва, Д. Канемана, Р. Коуза, Д. Норта, Е. Остром, Г. Саймона, О. Уільямсона, М. Фогеля, Р. Нельсона й ін.

Серед вітчизняних економістів, які вивчають проблеми розвитку інституційного середовища, можна відзначити: В. Гейца, А. Гриценка, В. Демет'єва, В. Мандебури, І. Малого, Ю. Павленка, О. Прутської, Р. Пустовійта, В. Соболева, В. Тарасевича, О. Чаусовського, О. Яременка та ін.

Останнім часом проблематику інституційного середовища у фінансовому секторі економіки досліджують як теоретики, так і фінансистипрактики. Ці аспекти висвітлено в наукових дослідженнях та публікаціях В. Базилевича, В. Бодрова, О. Василика, А. Гальчинського, Ю. Дяченка, І. Каракулової, В. Корнеєва, Т. Кричевської, І. Лютого, Т. Меркулової, В. Міщенко, О. Мозгового, А. Мороза, С. Науменкової, Ю. Прозорова, Ф. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія й ін. На сьогодні дедалі актуальнішим є питання розвитку фінансового сектору сучасної міжнародної фінансової системи.

Мета дослідження. Розглянути сутність інституційної структури фінансової системи вітчизняної економіки й основні риси процесу вітчизняного інституційного становлення фінансового сектору в умовах трансформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Поглиблення та активізація інтеграційних процесів у нинішніх умовах розвитку національних економік зокрема і міжнародної економіки загалом потребують більш детального і глибокого вирішення питань, пов'язаних з особливостями функціонування сучасної фінансової системи і розбудови нової фінансової архітектури і її інституційної структури. Вітчизняна економіка сьогодні в післякризовий період зазнає ве-

¹ Наук. керівник: проф.В.І. Слейко, д-р екон. наук